

Jānis Akuraters "Latvijas valstssators", 1920. gada 31. jūlijs

Mūsu valsts nāk vēlu. Mēs esam skumuši un salūzuši cauri gadu simtiem, daudz kapu ir, kuri slēpj vairs mums nezināmus varoņus par Latvijas valsti. Ir gaidīts ilgi, varbūt par ilgi.

Bet varbūt tas ir arī labi, ka viss tas nāk tik vēlu. Jo caur to mēs esam ieguvuši jaunlaiku valsti. Ir labi, ka mūsu atjaunotā neatkarība nav smakusi priekš kara gandrīz neelpojamā valsts atmosfērā. Mūsu valsts ir viena no visjaunākajām un tādēļ tai nedrīkst būt aizvēsturisku laiku satura: absolūtisma sastinguma, nekulturelas patvarības. Tagad tādas valstis vairs nav attaisnojamas un nedrīkst aptraipīt ar savu saturu jauno, cilvēces ciešanās apskaidroto, seju.

Mums priekšā kā paraugs stāv sensenās kultūras valstis un tautas, kuras šķīstītas pēdējo dienu cīņu asinīs uzdzied pretī vistīrākai cilvēcībai un kultūrai. Mūsu valsts vadītājiem atliek tikai ņemt no labākā labāko, jo tie ir sava laikmeta nesēji pilni ar viņa slāpēm, demokrātismu un mirdzošajām jaunās pasaules atziņām.

No šī stāvokļa skatoties es domāju, ka ir labi, ka Latvija ir tik jauna. Un citāda tā nedrīkst būt kā tikai moderna, eiropiska humānisma un kultūras ideālu pilna. Nekas no sabrukušā, nekas no Āzijas verdzības idejām nedrīkst mūs tumšot.

Ir viegli un tīkami tad stāvēt Eiropas tautu priekšā elastīgiem, tīriem, atsaucīgiem un priecīgiem, jo mēs esam rītdienas tauta un rītdienas valsts.

Vai tāds valsts ideāls saskan ar mūsu ikdienību? Ak, man gribētos teikt, ka līdzība nav diez cik liela. Mums ir simts paņēmieni no "vēsturiskiem muzejiem", no izbijušās politikas arhīviem, no vecu bruņinieku vizīriem. Vai mēs nepildām jauno sudraba trauku, kuram tik brīnišķīgi svaiga un īpatnēja forma – pēdējo cīņu un atziņu un brīvības lēmums – vai mēs nepildām to ar vecu novadējušos dzērienu? Ak, kādas skumjas tad jāizcieš tiem, kuri drebēja pie valsts dzimšanas!

Jaunlaiku valsts nedrīkst pazīt smagus pārvaldīšanas līdzekļus. Jaunlaiku valsts saturā nedrīkst būt vecā rauga. Saturu, saturu meklējiet, to, kas jaukts no brīvības cīnītāju un kareivju asinīm ar sapņu pilnu kūsošu garu, to, kas dod jaunu ierosinājumu un jaunas atziņas.

Latvijas valsts skaidrā forma drīkstētu nest tikai kultūras saturu. Es ticu, ka ir cilvēki, kuriem ir viegli un ērti pildīt to ar cara valsts paliekām. Bet tad – ja tas paliek par likumu, ja tauta pašā sākumā pret to neprotē – tad mūsu valstij nav nākotnes un mēs drīz būsim tur, kur esam bijuši.

Par nožēlošanu kultūras satura neliekas būt daudz. Ir jūtams vēl, ka tautas dvēsele nav atburta. Kādas skumjas, ja atburšanas un burvības salaušanas vietā notiek vēl dziļāka apburšana!

Vai tad mums bija vieta starp valstīm, ja mēs nevaram pacelt savu īpatnējo nacionālo saturu kultūrā un mākslā un pierādīt ar to, ka mēs esam mūsu neatkarības vērti?

Kāds liels estēts un filosofs angļi saka, ka visskaistākie mākslas darbi ir radīti visvieglāk, kā spēlējoties.

Sargāsimies arī valsts saturā ieliet smagumu, garīgu kūtrību, nevērību pret kultūru un mākslu.

Latvijas valsts saturs! Es viņu redzu kā viegli plūstošu sudrabetu upi. Tikai ticēt vajaga, ka tauta nav tik tumša, kādu to iedomājas viens otrs valdības loceklis. Tikai pārliecināties par to patiesību, ka pagasta skola nav galvenais, kas vajadzīgs tautai. Tikai saprast, ka mūsu tauta sen pār to pāri savā vairumā. Ka viņas kultūras un daiļuma nojauta jau pāraugusi dažā valsts politiķa ieskatus un atziņas. Tad mēs ziņām, kādam jābūt mūsu valsts saturam.

Un kas gan skaistāk un varenāk, kā saprast modernas atjaunotas valsts saturu! Mēs esam eiropieši, bet Eiropa stāv nevis uz materiālisma, bet uz kulturāliem pamatiem. To no mums prasa ar neatlaidīgu kritiku mūsu draugi: franču, angļu, amerikāņu tautas.

Bet kādi apkaunojoši fakti var vēl notikt. Es jūtu, ka tauta sarkst no jauna dažā augsti stāvoša "kultūras nesēja vietā", kurš patiesi nesaprot Latvijas valsts satura.

Nē, ir jāizgāž veco valstu saturs no mūsu trauka. Mums pašiem savs vīns un savi gaišie dievi, un tad lai mēs vēl elkus dievinātu!

Kam lai mēs ticam tad vēl? Mēs ticam tautai un sabiedrībai un zinām, ka viņa iet garām augsto malēniešu filozofijai.

Uz to mēs varam sev vēlēt laimes. Sev un Latvijai!

Latvijas Vēstnesis, Nr.12 (31.07.1920)